

ZÁNIK I ZAKLÁDÁNÍ SÍDEL VE 20. STOLETÍ

Jiří KUPKA

Katedra urbanismu a územního
Plánování FSv ČVUT

- **Vývoj sídelní struktury má svou dynamiku**
- **Období zakladatelská**
(středověká kolonizace, renesanční kolonizace podhůří, raabizace a dominikální vsi, novověká kolonizace horských oblastí atd.)
- **Období úpadku a zániku**
(války, přírodní pohromy, změny klimatu atd., u nás husitství, třicetiletá válka...)

20. století = zanikání sídel

- Poválečný Odsun Němců (1945/1947)
asi 1/3 území Česka, cca 3 mil. obyvatel
(zanikleobce.cz = 531 obcí, osad, samot)
ztráta kulturní a sociální kontinuity
naprostá změna vlastnických vztahů
dokonalé vysídlení venkova Sudet → totální propad
zemědělství, velký propad průmyslové výroby,
dlouhodobý pokles počtu obyvatel ...

20. století = zanikání sídel

- Poválečný Odsun Němců (1945/1947)
asi 1/3 území Česka, cca 3 mil. obyvatel

20. století = zanikání sídel

- Poválečný Odsun Němců (1945/1947)
asi 1/3 území Česka, cca 3 mil. obyvatel

20. století = zanikání sídel

- Budování VVP

(zanikleobce.cz = 337 obcí, osad, samot)

Boletice, Hradiště, Jince, Libavá, Mladá, Prameny,
Ralsko + menší území

- Vytvoření uzavřeného hraničního pásma

(zanikleobce.cz = 275 obcí, osad, samot)

20. století = zanikání sídel

- Těžba uhlí, uranu, dalších surovin, výsypky (...)
(zanikleobce.cz = 170 obcí, osad, samot)
- Budování vodních děl
Lipno, Orlický, Slapy, Želivka, Hněvkovice, Nechranice...
(zanikleobce.cz = 171 obcí, osad, samot)

20. století = zanikání sídel

- Velké investice

Temelín, Dukovany

(zanikleobce.cz = 8 obcí, osad, samot)

- Další důvody

živelné pohromy, zničení za války, pohlcení zástavbou
další nespecifikované důvody

(zanikleobce.cz = 1485 obcí, osad, samot)

20. století = zanikání sídel

Typologie HiKK ČR (Ehrlich et al., 2020)

- Asociativní - Memoriální krajina
- **typ 30: Krajina vysídlených území**

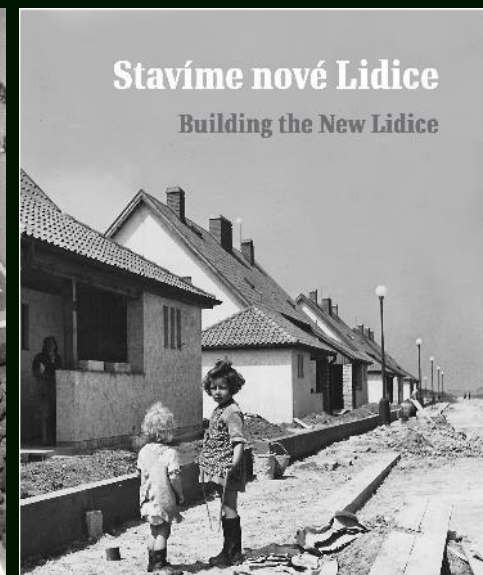
lokalita zaniklých sídel, dochované i zaniklé cesty (aleje, úvozy, mostky apod.), terénní úpravy (např. pozůstatky plužiny, meze, kamenice apod.), pozůstatky těžby a výroby, vegetace spojená s hospodařením a jeho ústupem, pozůstatky kulturních výsadeb (např. ovocných stromů), pozůstatky staveb, stopy po nich, hřbitovy (...), památníky, toponyma...

Pohorská Ves

20. století = vznik nových sídel

- Vedle zanikání několik nových sídel také vzniklo
z různých důvodů, v různé době a za různým účelem

Marek, Hlinský, Podzemný, Tenzer

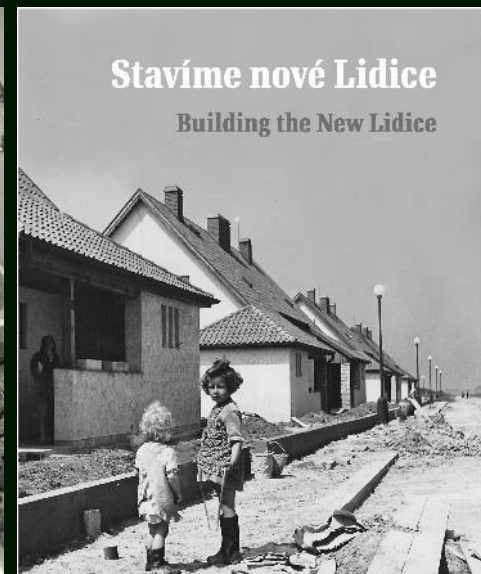
Lidice – zničeny 1942 (návrh již 1945)

1947 položen základní kámen nových Lidic

1948 začátek výstavby (150 domků + vybavenost)

20. století = vznik nových sídel

- Vedle zanikání několik nových sídel také vzniklo
z různých důvodů, v různé době a za různým účelem

Marek, Hlinský, Podzemný, Tenzer

Lidice

V dobovém tisku figuruje jako nejlepší příklad moderního vesnického bydlení, které má být ostatním vzorem

NOVÉ VESNICE 20. STOLETÍ

Bítov

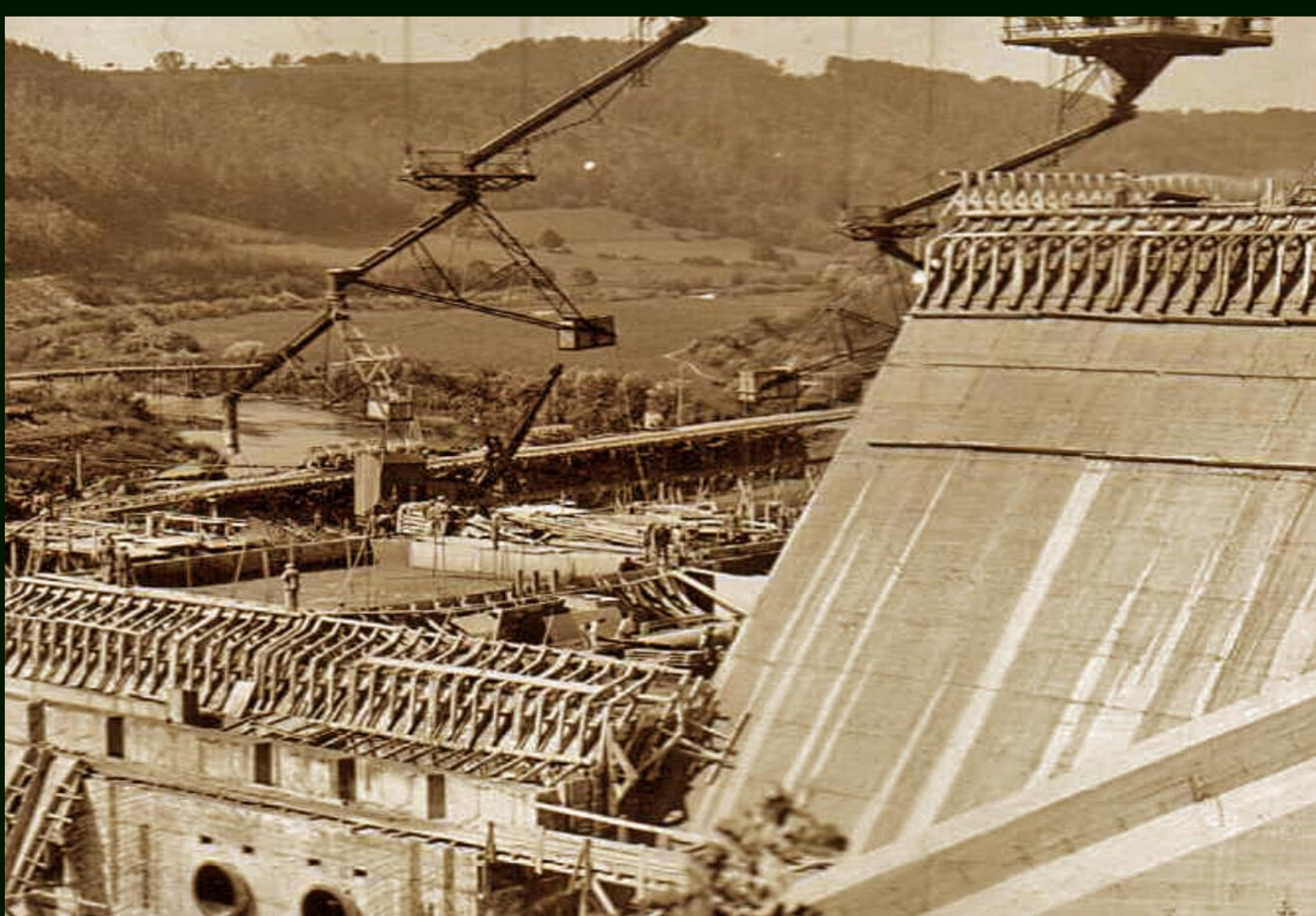
- první od základu nově vybudovaná obec v ČSR
- stavěna dle komplexního architektonického plánu vzešlého ze soutěže
- náhrada vsi zaplavené Vranovskou přehradou

Bítov

VRANOVSKÁ PŘEHRADA (na Dyji)

- myšlenka už z konce 19. století
- projekt z roku 1912 (zpečetil osud Bítova) =
zákaz nové výstavby v Bítově (jen údržba)
- výstavba 1930-1934 (první z litého betonu)
- zcela napuštěna 1935

Budování přehrady (1930-1934), 233 000 m³ betonu, 130 milionů korun

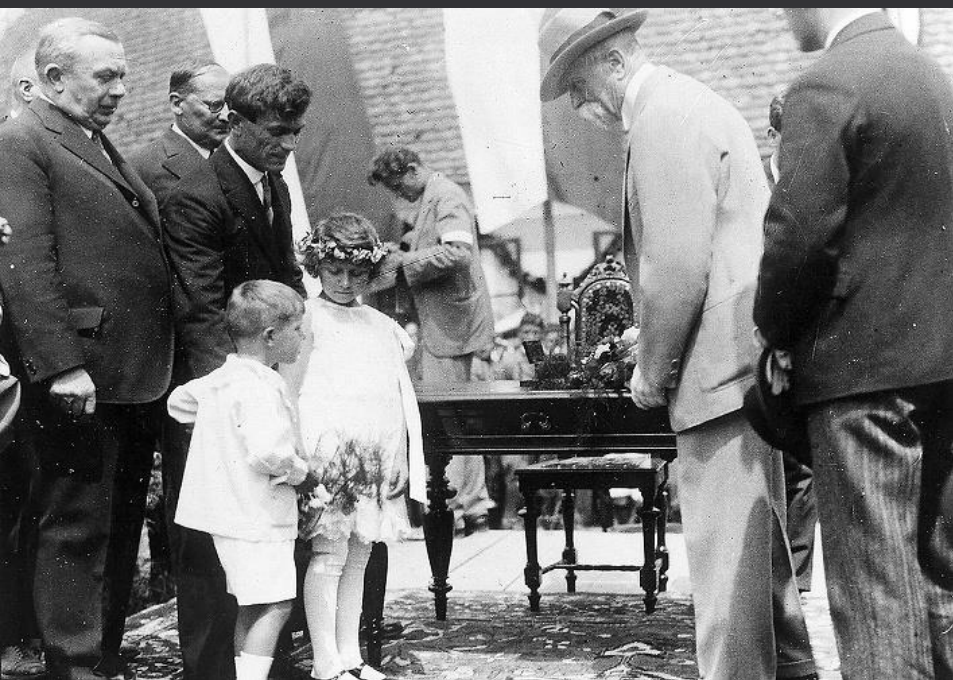

Budování přehrady (1930-1934)

Bítov

„STARÝ BÍTOV“

- doložen 1498 jako městečko (městys)
- údolí Želetavky po hradem Bítovem
- poslední událost – návštěva TGM 1929
- 1933 stěhování, objekty (kromě kostela) prodány v dražbě na materiál (demolice)
- při poklesu hladiny patrné zbytky staveb
- zachován jen hřbitov
- do roku 1954 věž nedalekého kostela Nejsv. Trojice (též stržena)

Bítov na Dyji.

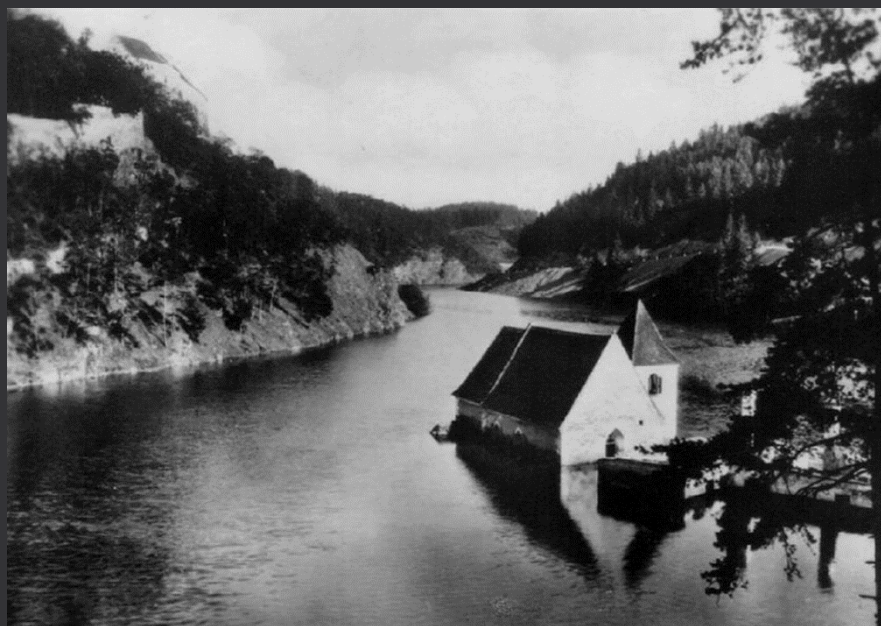
„Věru zasluhoval tento starý městys důstojnějšího zániku, snad zaplavením, požárem nebo leteckými bombami, než tímto drancováním, z něhož státní správa získala několik tisíc Kč.“

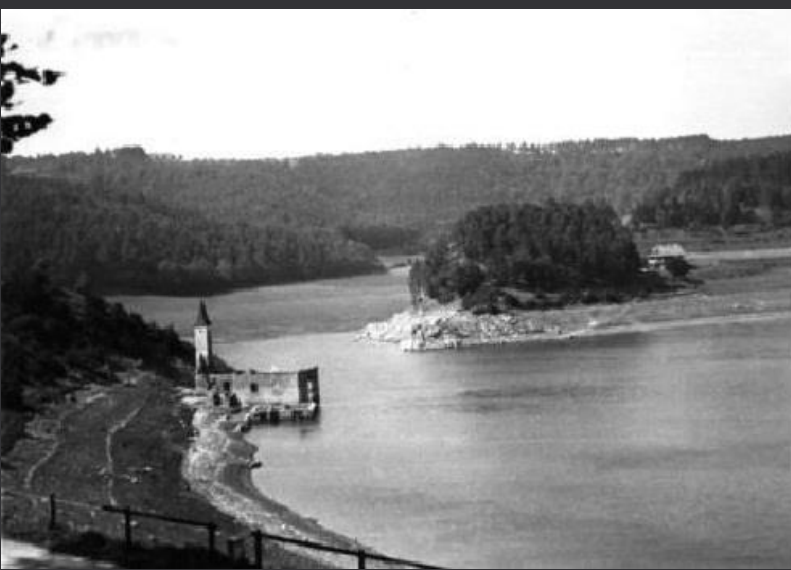
Pamětní kniha městyse Bítov

„Věru zasluhoval tento starý městys důstojnějšího zániku, snad zaplavením, požárem nebo leteckými bombami, než tímto drancováním, z něhož státní správa získala několik tisíc Kč.“

Pamětní kniha městyse Bítov

*Turm der Dreifaltigkeits-Kapelle bei Ruine Zornstein
unter dem Wasserspiegel des Fraiser Stausers 7467*

*Kostelík sv. Trojice pod Zornštýnem
(Bude zaplaven)
Dreifaltigkeits-Kirchlein bei Zornstein
(Künftia überschwemmt)*

Fotogalerie KORNELLY 88

Poutní kostel Nejsv. Trojice

Bítov

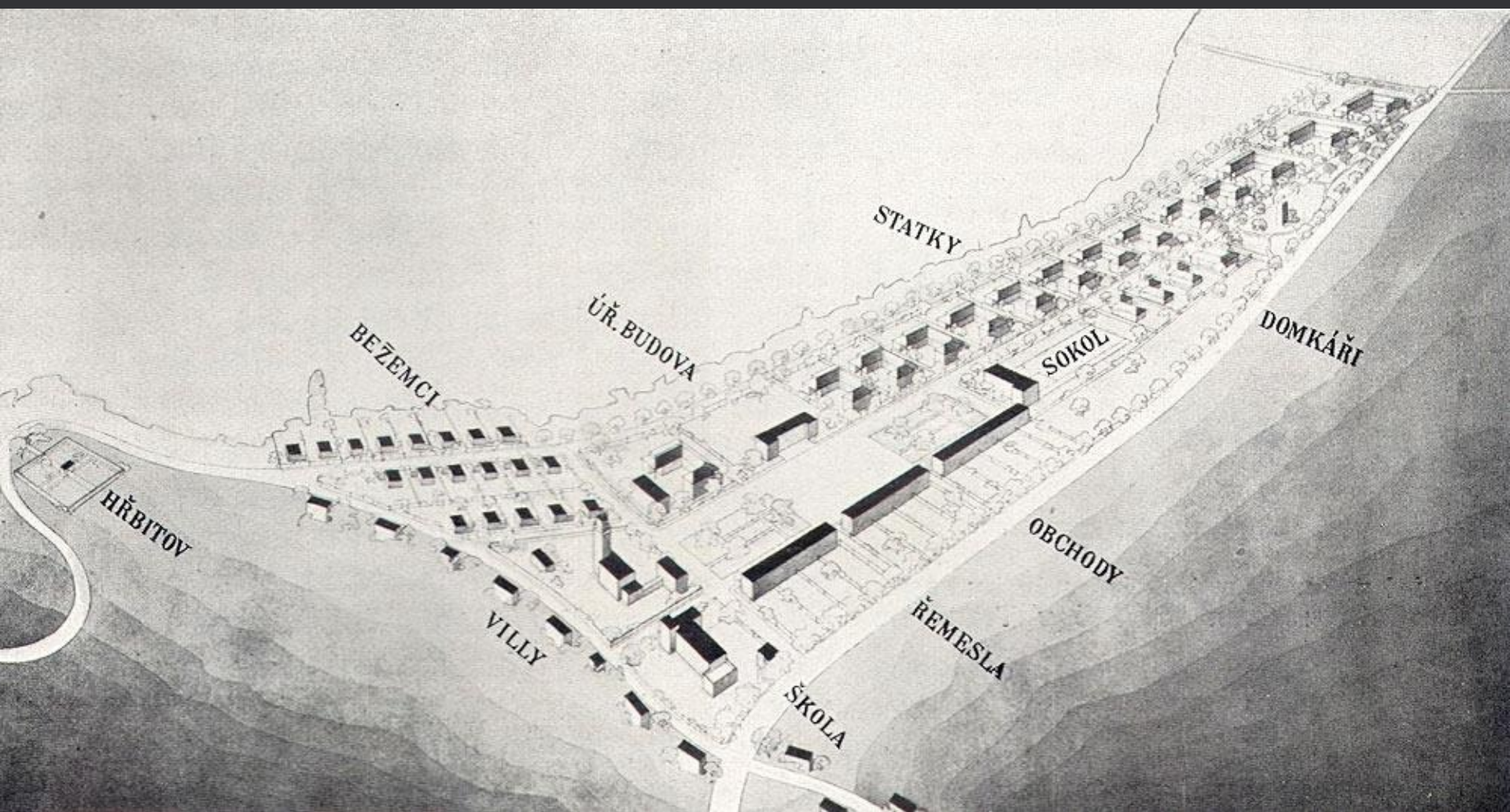
„NOVÝ BÍTOV“

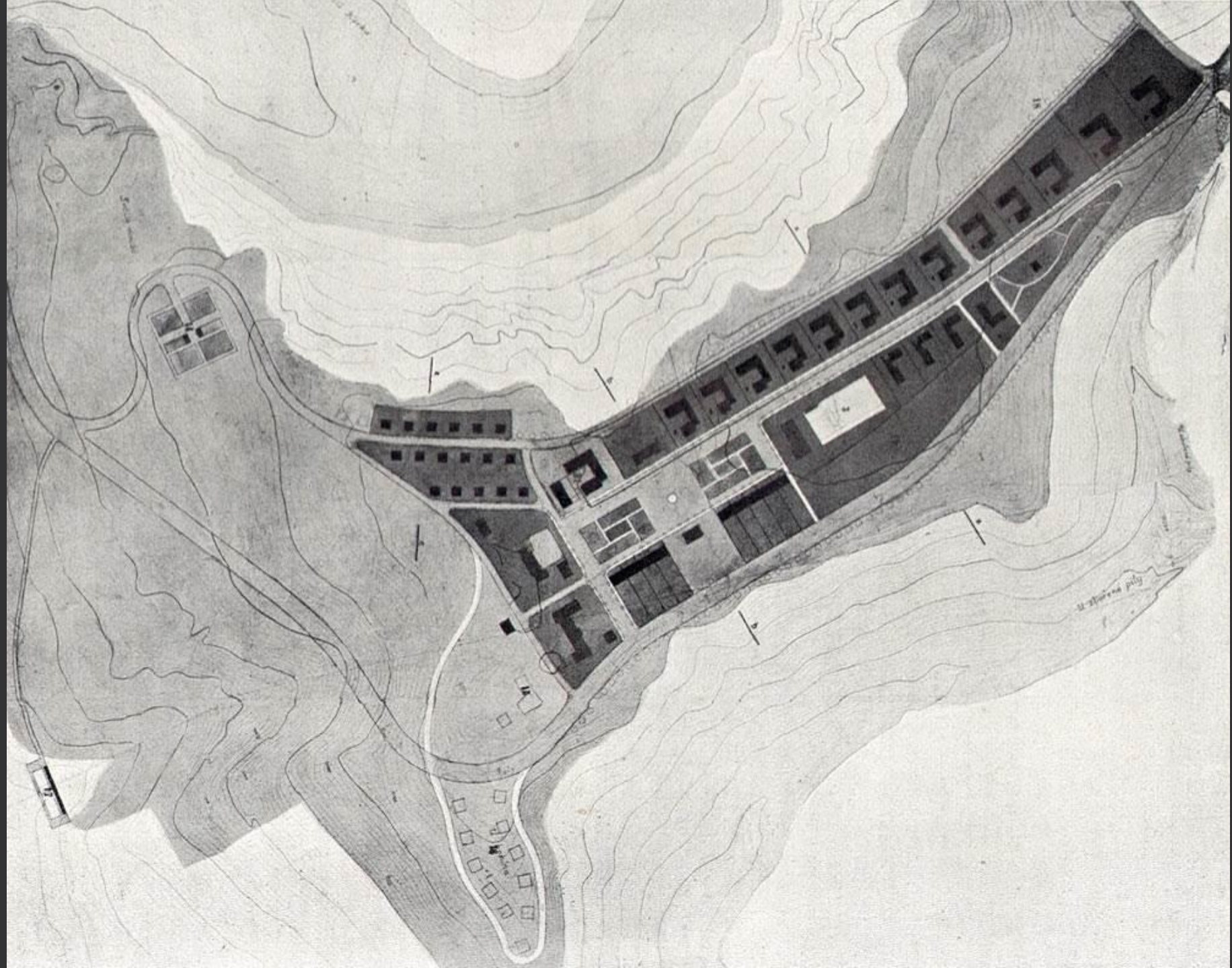
- Na pozemcích dvore Vranče
- Soutěž 1931 – 5 návrhů
 - 4 selské střední usedlosti (10 ha polí) / hostinec
 - 10 malých selských stavení (5 ha polí)
 - 3 domky pro osadníky (do 1 ha)
 - 21 domků pro bezzemce (řemeslníky a dělníky)
 - 5 stavení pro živnostníky a obchodníky
 - kostel, fara, obecní dům, škola a chudobinec.

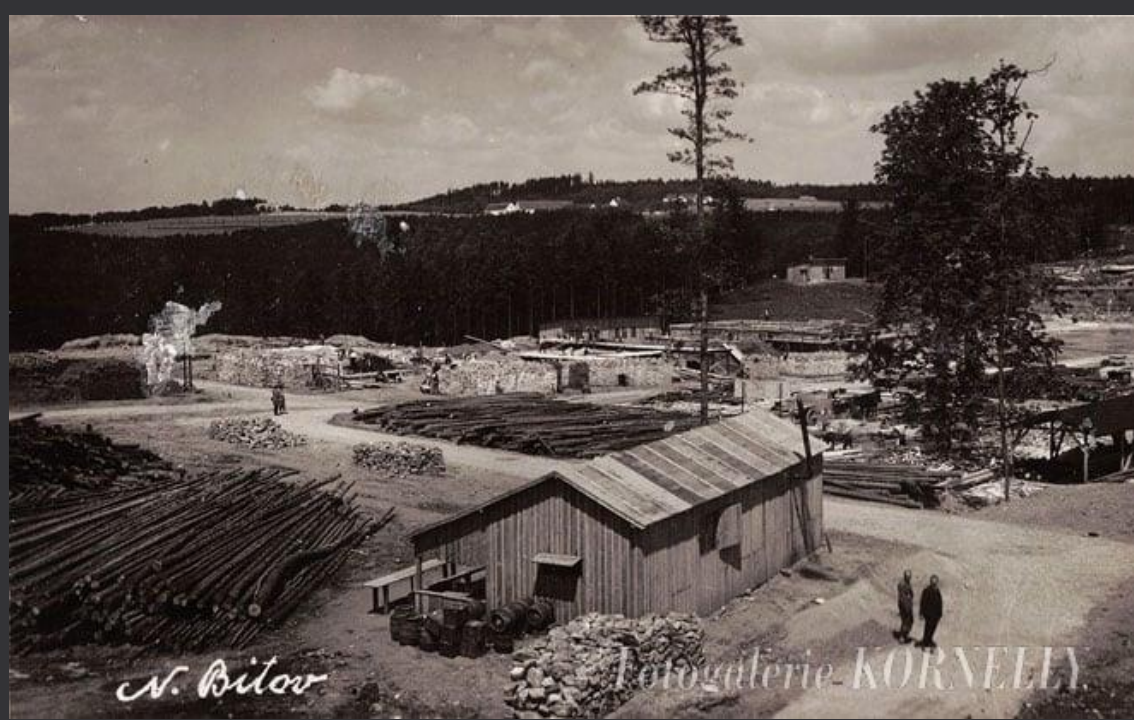
Bítov

„NOVÝ BÍTOV“

- projekt Josef Karel Říha (2. cena)
- ostatní též zakoupeny pro nějaké nápady
- 1932 polohový plán
 - náměstí 57 x 134 m
 - vodovod, elektřina, silnice
- do roku 1933 obytné domy (600 dělníků)
- vybavenost do roku 1935, pomník 1936

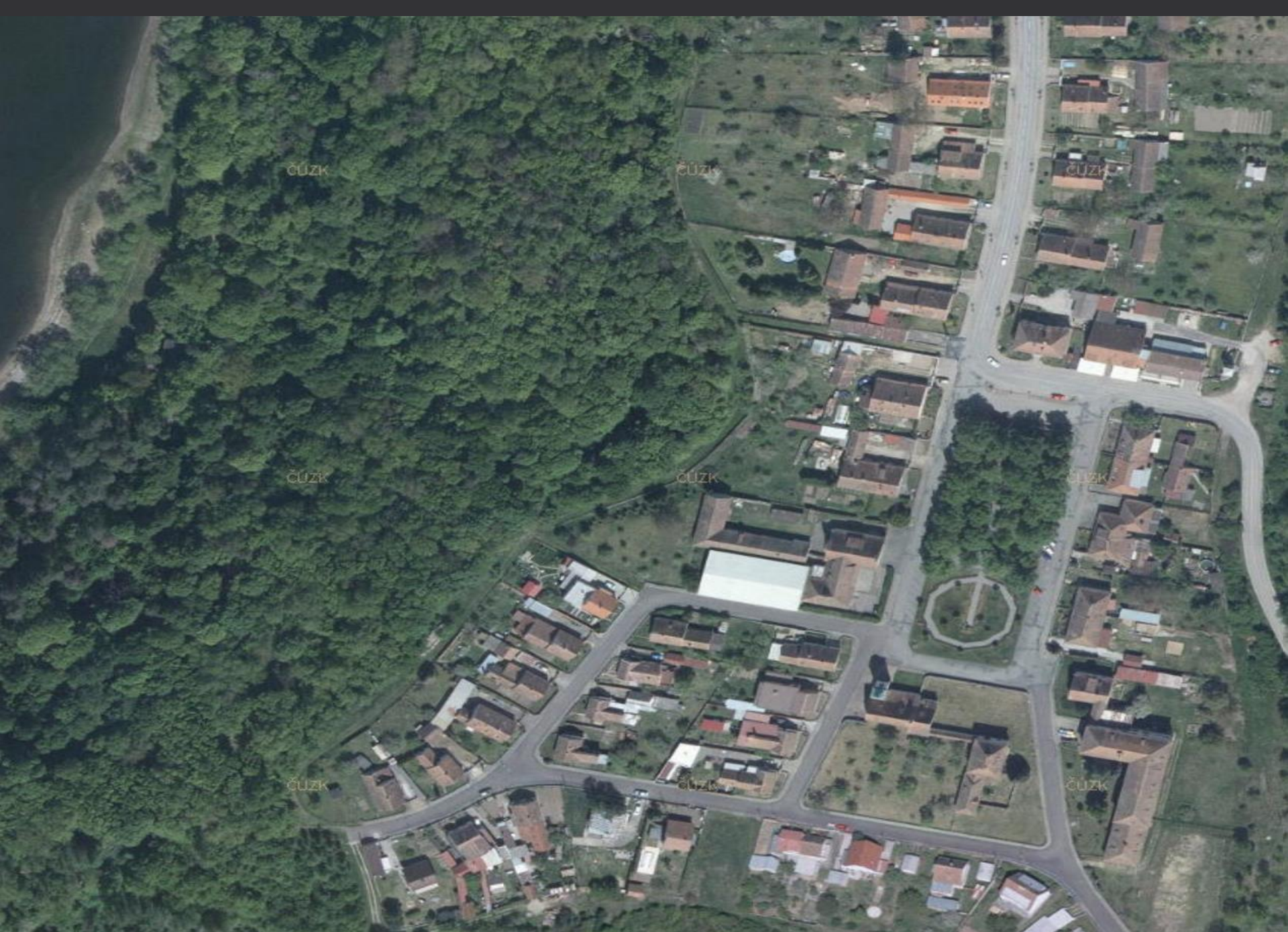

50. léta 20. století

Bítov

„NOVÝ BÍTOV“

- Většinu objektů navrhnul také J. K. Říha

přízemní objekty na kamenném podnoží

uliční průčelí s okny a okénkem / okénky

římsou oddělený štít

sedlová střecha s obytným podkrovím

- funkcionalistická úspornost a ekonomičnost
propojená s tradicionalistickými formami a
stavebními materiály

Kostel sv. Václava, J. K. Říha, 1935

Obecní dům

Pomník (přesunut ze Starého Bítova)

Rovná

Na místě zaniklé
středověké vsi (1370)

1847 – 687 obyvatel

1930 – 348 obyvatel

začlenění do vojenského újezdu Prameny

1950 – 0 obyvatel

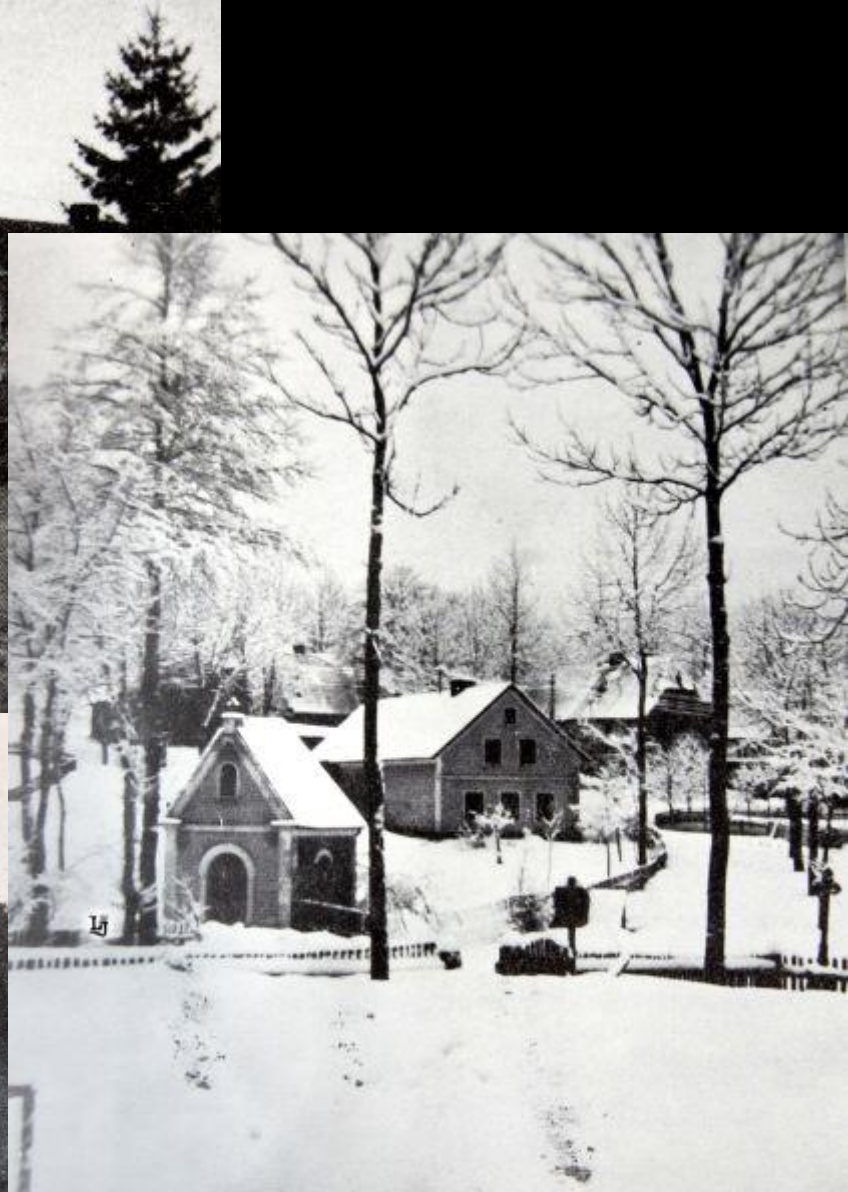
Nová vesnice plánovaná pro 3000 obyvatel

1961 – 21 obyvatel

2001 – 598 obyvatel

2017 – 330 obyvatel

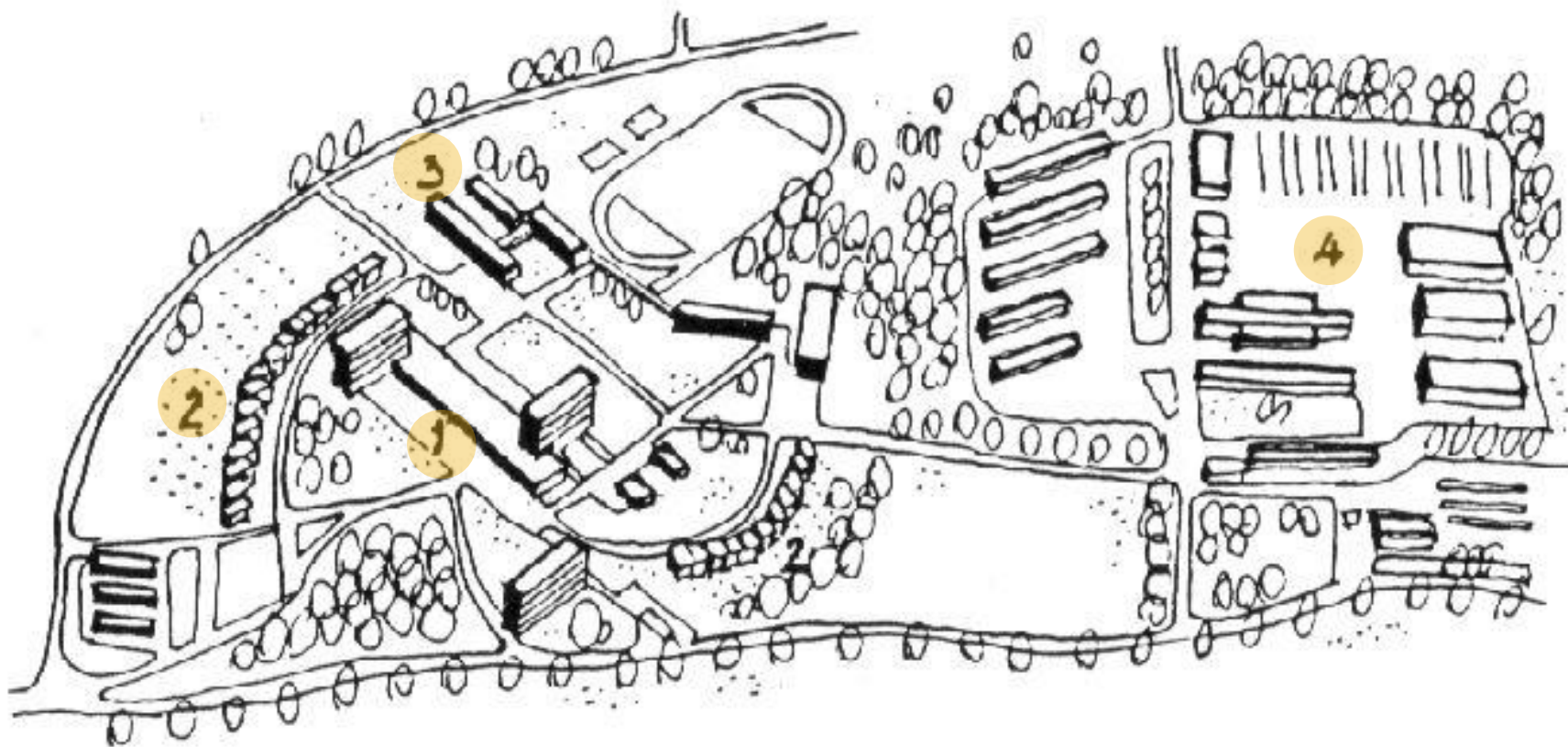

Rovná

- modelová socialistická ves pro tisíc zemědělců a jejich rodiny
- záměrem znovu a vzorově osídlit pohraničí, které se nevzpamatovalo z vyhnání původních obyvatel - českých Němců - a ze zboření jejich vesnic.
- „Společně pracovat, společně bydlet, společně se bavit“

Rovná

- experimentální „socialistická“ vesnice podle vzoru Sovětského svazu
- Plod nereálné představy totální přestavby vesnice - utopie
- realizace 1965 - 1971

Sýkora

- 1** – centrum s vybaveností a 8-podlažními BD
- 2** – řadové rodinné domy
- 3** – škola a sportoviště
- 4** – areál zemědělské výroby

ROVNA

coop **KONZUM**

Když dva dělají totéž, není to totéž...

Když dva dělají totéž, není to totéž...

Děkuji za pozornost!

jiri.kupka@fsv.cvut.cz